

Sammanfattning

I den här studien undersöks historisk arbetsmarknadsintegration för flyktingar som kommit till Sverige från olika ursprungsländer under olika delar av perioden 1982–2014 och observeras 1983–2015. I huvudsak studeras flyktingar som varit 20-50 år gamla vid invandringstillfället. Flyktingar kan identifieras med god precision från och med invandringsår 1990. För de som invandrat tidigare än så antas samtliga invandrare från Irak, Iran, Chile, Ungern, Rumänien, Vietnam, Etiopien, Libanon, Somalia, Syrien och Afghanistan vara flyktingar. Anhöriga till flyktingar ingår i övrigt inte i analysen.

Arbetsmarknadsintegration mäts i huvudsak i termer av sysselsättning. Sysselsättning definieras som en årsinkomst som överstiger 40 procent av medianinkomsten för 20-50 år gamla män under motsvarande år. Det motsvarar summan 34 000 kronor år 1983, 67 000 kronor år 1990, 92 000 kronor år 2000, och 138 000 kronor år 2015. Detta mått anses ge en relevant bild av flyktingars sysselsättningsutveckling, då det ungefär motsvarar vad som krävs för att vara självförsörjande i ett ensamhushåll.

Inledningsvis visas att flyktingars sysselsättningsutveckling blivit gradvis sämre över de drygt tre decennier som studeras. Integrationen av flyktingar gick betydligt snabbare på 1980-talet än vad som varit fallet därefter. För de som anlände till Sverige 1982–88 var sysselsättningen över 60 procent efter endast två-tre år för män och fem år för kvinnor. För de som anlant senare har det tagit sex-nio år för män och åtta-tolv år för kvinnor att nå motsvarande nivå. Det är tveksamt om denna snabba integrationstakt är möjlig att nå igen, då arbetslösheten på 1980-talet hölls låg på ett makroekonomiskt ohållbart sätt. Flyktingar som anlände under nittiotalskrisen fick det svårare att integreras på arbetsmarknaden. Därefter gick det återigen något snabbare, men också från mitten av nittioalet och fram till 2015 ses en gradvis svag försämring av integrationstakten.

Skillnaden mellan 1980-talet och senare decennier rör emellertid bara hur snabbt integrationen går, inte dess slutpunkt. De som invandrat senare har landat på ungefär samma sysselsättningsnivåer på 15-20 års sikt, det vill säga i genomsnitt cirka 70–80 procent för män och 65–75 procent för kvinnor.

Under den långa period där integrationen av flyktingar gradvis försämrats har emellertid också flyktinginvandringens komposition med avseende på ursprungsland genomgått stora förändringar. Flyktinginvandringen från Östeuropa och Chile var stor på 1980-talet men upphörde därefter. Forna Jugoslavien stod för en mycket stor del av flyktinginvandringen på 1990-talet, medan 2000-talet i högre grad dominerades av Irak och Somalia och 2010-talet av Syrien och i viss mån Eritrea. Därför studeras också sysselsättning separat per ursprungsland, för att också kunna avgöra i vilken mån de trender som visats också gäller för flyktingar från varje givet ursprungsland, respektive i vilken mån de representerar förändringar i fördelningen mellan ursprungsländer.

Skillnader i flyktingars sysselsättningsutveckling beroende på ursprungsland finns vara mycket stora. Sysselsättningen i de mest framgångsrika grupperna är vid enskilda tidpunkter mer än 40 procentenheter högre än i de minst framgångsrika, och skillnaden är ofta så stor som 20 procentenheter också efter mer än 15 år i landet. Vilka grupper som integreras bättre respektive sämre är också stabilt över lång tid, trots stor variation över tid inom flera av ursprungsländerna i vilken typ av konflikter människor flytt ifrån.

Vad som orsakar dessa bestående skillnader mellan ursprungsländer är svårt att avgöra. Skillnader i formell utbildning ser ut att ha en på sin höjd begränsad förklaringskraft. Tänkbara förklaringar, som dock inte kan verifieras, är stabila skillnader i selektionen av flyktingar till Sverige, eller i kvalifikationer i befolkningen i ursprungslandet generellt, eller i graden av diskriminering mot olika grupper i Sverige.

När analysen görs per ursprungsland består slutsatsen att integrationen gick betydligt fortare på 1980-talet. Däremot består inte slutsatsen att integrationen gått gradvis långsammare för grupper som anlant sedan mitten av 1990-talet. Under den senaste tjugoårsperioden ser istället integrationstakten ut att ha varit stabil. Detta trots potentiellt försvårande makrofaktorer som att stora delar av de enklare jobben inom tillverkningsindustrin lämnat Sverige och att

flyktingars andel av den totala befolkningen i förvärsarbetande åldrar mer än tredubblats. Att det blir fler flyktingar i landet ser alltså inte ut att göra integrationen på arbetsmarknaden nämnvärt svårare.

Analysen ger därmed anledning att tro att också den framtida integrationen av de stora grupper flyktingar som invandrat de senaste åren kommer att gå i ungefär samma takt som den gjort de senaste tjugo åren. Mot bakgrund av den höga stabiliteten under lång tid får det ses som sannolikt att sysselsättningsutvecklingen för varje givet ursprungsland kommer att fortsätta vara stabil. Sett till fördelningen över ursprungsländer ser också det senaste inflödet ut att ha en genomsnittlig integrationspotential som ligger nära den hos de som invandrat föregående två decennier.

Under de första tio åren i Sverige tenderar sysselsättningsgapen mellan manliga och kvinnliga flyktingar att vara stora. En icke-obetydlig del av förklaringen till detta är sannolikt att stora delar av de flesta flyktinggrupper är i barnafödande åldrar vid invandring. I den mån kvinnor tar större ansvar än män för små barn avspeglas detta därför på det totala sysselsättningsgapet mellan könen i högre grad bland nyanlända flyktingar än vad det gör i en befolkningsgrupp med en jämnare åldersfördelning, så som Sveriges hela förvärsarbetande befolkning. Efter cirka tio år i landet tenderar emellertid sysselsättningsgapen mellan könen att börja krympa i ganska rask takt. Efter cirka tjugo år är i många fall så gott som hela gapet slutet. I vissa fall kan då kvinnors sysselsättning till och med överstiga mäns.

Vilka näringsgrenar nyanlända flyktingar i huvudsak jobbar inom har ändrats i hög grad över tid. Särskilt gäller detta för män. Av alla nyanlända manliga flyktingar som hade arbete runt 1990, arbetade över 30 procent inom tillverkningsindustrin, men 2015, var samma andel nere på endast 5 procent. Detta är en betydligt kraftigare minskning än i den övriga manliga befolkningen under samma tidsperiod. På senare år har istället omsorgssektorn blivit den helt dominerande näringsgrenen bland nyanlända flyktingar. Av alla nyanlända flyktingar som hade arbete 2015 arbetade 60 procent av kvinnorna och över 30 procent av männen inom omsorgssektorn. De vanligaste yrkena inom sektorn var undersköterska, vårdbiträde, personlig assistent och barnskötare. Det har också skett en markant ökning över tid i andelen av alla arbetande nyanlända flyktingar som arbetar inom hotell- och restaurangsektorn.

Ålder vid invandring har stor betydelse för flyktingars sysselsättningsutveckling. Bland män har sysselsättningen utvecklats något långsammare för de som varit över 35 år gamla vid invandringstillfället, och betydligt långsammare för de som varit över 40 år gamla. Mönstret är likartat för kvinnor, men det tar några år längre innan det manifesterar sig. Sannolikt vägs skillnaderna mellan yngre och äldre kvinnor initialt upp av att de yngre kvinnorna i högre grad har ansvar för små barn.

Vidarebosatta flyktingar (de som inte sökt asyl på plats i Sverige, ofta kallade "kvotflyktingar") har generellt sämre sysselsättningsutveckling än övriga. Detta är i linje med tidigare forskning och med vad man kan vänta sig som resultat av skillnader i selektion. Asylsystemet främjar de som har de fysiska och/eller ekonomiska resurserna att ta sig till Sverige, resurser som också kan vara gynnsamma på arbetsmarknaden. Vidarebosatta flyktingar väljs däremot ut i hög grad baserat på "sårbarhet". Hur stora sysselsättningsgapen är mellan vidarebosatta och övriga flyktingar skiljer sig dock mycket åt från grupp till grupp.

Det är stora regionala skillnader inom Sverige i flyktingars sysselsättningsutveckling och i vilka regioner sysselsättningen är högre respektive lägre varierar också mycket mellan olika tidsperioder. De få mönster som är stabila inkluderar att sysselsättningen generellt är högre i Jönköpings, Kronobergs och Stockholms län, och lägre i Malmöregionen och på Gotland. Det är svårt att fastslå vad dessa skillnader beror på och möjligheten finns alltid att de bara beror på skillnader i genomsnittliga kvalifikationsnivåer mellan de flyktingar som bosatt sig i olika regioner. Noteras kan dock att Jönköpings och Kronobergs län har landets högsta andelar tillverkningsindustri, samt att Malmöregionen har den högsta och Gotland den lägsta andelen flyktingar i befolkningen.

Unga vuxna (25-35 år gamla) som anlänt till Sverige som barn, som flyktingar eller anhöriga till flyktingar, har i genomsnitt lägre sysselsättningsfrekvenser än infödda i samma åldrar. Skillnaderna är dock små för de som anlände till Sverige vid högst 15 års ålder, medan de är större för de som anlände vid 16-19 års ålder. Dessa inbördes skillnader är något större bland kvinnor än bland män. Skillnader i sysselsättning mellan ursprungsländer följer över lag ett mönster som liknar det hos de flyktingar som anlänt till Sverige som vuxna, men undantag finns.

I studien görs också en prognos av flyktinginvandringens, inklusive flyktinganhöriginvandringens, långsiktiga offentligfinansiella påverkan. Denna prognos utnyttjar det faktum att flyktingars sysselsättningsutveckling varit ganska stabil för varje givet ursprungsland för de flyktingar som anlänt de senaste 20 åren, vilket ökar rimligheten i ett antagande om att liknande sysselsättningsutveckling kommer att gälla också i framtiden. Som grund för prognosen används data från år 2015 till att beräkna flyktingars och flyktinganhörigas nettobidrag till den offentliga sektorns finanser som funktion av ålder och antal år sedan invandring. Detta görs separat för flyktinginvandrare från länder med historiskt hög integrationspotential och från länder med historiskt låg potential. Ett genomsnitt mellan resultaten för dessa två grupper antas representera en genomsnittlig flykting som anländer idag eller i framtiden.

Resultaten visar att flyktinginvandringen är en offentligfinansiell kostnad för Sverige, på både kort och lång sikt. Störst är kostnaden de första åren efter invandring. Under en begränsad period ger den genomsnittliga flyktingen ett positivt nettobidrag till de offentliga finanserna, men detta är inte tillräckligt stort för att täcka det initiala underskottet och det som uppkommer vid pensionsålder. Osäkerheten i beräkningarna är stor, men indikerar att nettoomfördelningen via de offentliga finanserna till en genomsnittlig flykting under hela dennas livstid i Sverige uppgår till i genomsnitt 74 000 kronor per år. Som jämförelse var omfördelningen till en genomsnittlig flykting i Sveriges befolkning 2015 cirka 60 000 kronor.